

Derleme

Makale Geliş Tarihi: 13.06.2017
Makale Kabul Tarihi: 26.03.2018

GÖÇ: TRANSNASYONALİZM ve TRANSNASYONAL SOSYAL HİZMET

Migration: Transnationalism and Transnational Social Work

Emine ÖZMETE *

Ezgi ARSLAN**

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Uluslararası göçün, göç alan ve göç veren ülkelerdesosyal hizmet ve kalkınma odağında göçmenlerin yaptıkları döviz havaleleri, beyin göçü, döngüsel göç, diasporalar ve sosyal boyutta etkileri bulunmaktadır. Yeni yüzyılda savaşlar, güvenli bir çevrede yaşama isteği, küresel ısınma, kaynakların sınırlılığı, sosyal ve ekonomik nedenler ile giderek artan uluslararası göç ile birlikte ortaya çıkan olgulardan biri “transnasyonalizm”dir. Transnasyonalizm, insanların geleneksel ülke sınırlarının ötesine esnek hareket etmeleri; birden fazla milletle ve toplumla sosyal, politik, kültürel ve ekonomik bağlar kurmaları olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yeni bir ülkede yaşama, çok kültürlülük, uyum ve entegrasyon sürecinde insanların ihtiyaçları çeşitlenmiş ve yeni ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Transnasyonalizm olgusu ile sosyal hizmetin ilgilendiği sosyal sorun alanları da çeşitlenmiştir. Göçmenlerin yaşadıkları ekonomik, kültürel, sosyal ve politik sorunlar ulus ötesi ve küresel düzeyde sosyal hizmetin ilgi alanına dahil olmuştur. Bir sosyal adalet mesleği olan sosyal hizmetin bütüncül bakış açısı ile uluslararası göç ve transnasyonalizm ile çeşitlenen insan ihtiyaçlarının karşılanması ve refah için daha küresel ve yenilikçi bakış açısına ve hizmetlerin yeniden organizasyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada transnasyonalizm bağlamında göç, sosyal hizmet ve kalkınma ilişkisi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: transnasyonalizm, uluslararası göç, transnasyonal sosyal hizmet, kalkınma

ABSTRACT

International migration has a number of influences on migration-receiving countries and emigrant countries. These effects are immigrant remittances, brain drain, circular migration, diaspora and social dimension in the context of sustainable development that overlaps with the goals of social work. Transnationalism emerged with the increasing international migration in our time. Transnationalism is defined as the flexible movement of people between the traditional borders of the country and the establishment of social, political, cultural and economic ties with more than one nation and society. Various and new human needs emerged in this context. The economic, cultural, social and political problems experienced by immigrants vary globally. The studies show that migrants' problems are changing with transnationalism. A holistic view of social work, which is a social justice profession, is needed to develop more global and innovative services and perspectives against international human migration and transnationalism as well as human needs. Therefore, this study examines the relationship between development, migration and social work in the context of transnationalism.

Key Words: *transnationalism, international migration, transnational social work, development*

GİRİŞ

Son yüzyılın en önemli konularından biri ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki ulus ötesi (transnasyonal) hareketlerin öneminin anlaşılması olmuştur. Transnasyonalizm kavramının, Dünya’da sınırlar arasındaki artan geçirgenliğin ve uluslararası ekonomiden duygusal alana kadar artan bağların anlaşılması için geniş ve verimli bir bakış açısı sunduğu görüşü yaygınlaşmıştır (Weima, 2017:113). Dünya’da son yıllarda yaşanan sosyal değişim ile birlikte transnasyonalizm kavramının öne çıkmasındaki itici güçlerden biri uluslararası göçtür. Dünya’da günümüzde resmi rakamlar, zorunlu koşullar nedeniyle yer değiştirenler, mülteciler, vatansız bireyler ve yerleri tekrar değiştirilen mülteciler olmak üzere 200 milyondan fazla insanın bir şekilde yer değiştirdiğini göstermektedir (UN, 2017). Ancak yaşanan göç hareketliliği nedeniyle etkilenen insan sayısının bundan daha fazla olduğunu tahmin etmek güç değildir. Geleneksel göç olgusunun yerini artık transnasyonal göç almaktadır. Coğrafi olarak sınırlı bir alanda yaşayan insanların sınırlar arasındaki hareketi ulusal coğrafi kısıtlamalar ya da sınırlardan bağımsız; yani transnasyonal hale gelmiştir. Geleneksel anlamdaki ülke sınırlarının kapalılığı azalmakta ve geçirgenliği artmaktadır. Bu durum insanın içinde olduğu her yerde; sosyal, ekonomik ve toplumsal alanda etkisini göstermektedir (Keijzer, Heraud ve Frankenhäuser, 2016). Transnasyonalizm kavramının değişen göç olgusunun özellikleri ve sonuçları çerçevesinde anlaşılması sosyal bilimler ve özelden sosyal hizmet mesleği için oldukça önemlidir. Bu çalışmada, transnasyonalizm kavramı odağında göç, transnasyonal sosyal hizmet ve kalkınma ilişkisi incelenmeye çalışılmaktadır.

Transnasyonalizm ve Göç

Transnasyonalizm kavramı Türkçe en basit şekli ile “ulus ötesi” olarak kullanılmaktadır (Yılmaz, 2014; Güllüpinar, 2012). Transnasyonalizm kavramı insanların hareketliliği; göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve varılan yerleşim yerindeki diğer tanıdıkları ile iletişimi ve etkileşimi; göç sürecinde elde edilen kaynakların karşılıklı değişimi olarak tanımlanmaktadır. İlk tanımlarda transnasyonalizm kavramı, bir gurbetçi olarak göçmenlerin politik aktiviteleri ile kendi nesillerinden olan kişilere ve torunları gibi gelecek nesillere sağladıkları katkılar, telefonla ve seyahat ederek görüşme sıklıkları, gerçekleştirdikleri döviz havaleleri gibi genel anlamda tüm aktiviteleri olarak

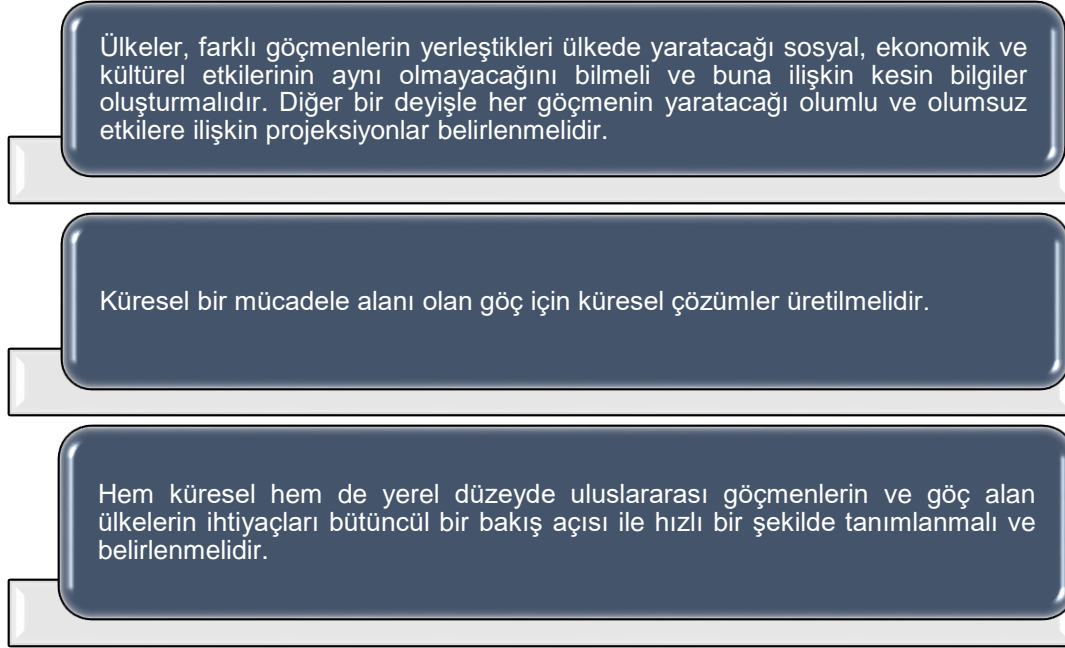
açıklanmaktaydı (Dunn, 2010). Bu tanımlarda transnasyonalizm kavramı açıklanırken karşılıklı değişime, insanların birden fazla coğrafyaya ait olmasına, birden fazla ülkede yaşamaya, diğer ülkelerdeki dostlar, akrabalar ve arkadaşlar ile iletişime, ekonomik ve toplumlararası ilişkilere vurgu yapıldığı ve bunun nedeni olarak da çoğu zaman göçün ele alındığı görülmektedir.

Günümüze değin yapılan çalışmalarda mikro ve makro yaklaşımların göç konusundaki teorileri etkilediği anlaşılmaktadır. Bu teoriler arasında klasik itme-çekme kuramı, ağ modelleri, transnasyonalizm (ulus ötesi) ve çatışma kuramlarının öne çıktığı görülmektedir. Bu çalışmanın konusu itibarıyla dış göç bağlamında bu teorilerden transnasyonalizm olgusu ele alınmıştır. Transnasyonalizm bir yandan köken ülke, göç edilen ülke, dinamizm, çok yönlülük ve üçüncü kuşak gibi konuları öne çıkarırken, diğer yandan çatışma yaşanan bölgedeki/ülkedeki güvenlik sorunlarını, güvenlik arayışını ve ulus ötesi insan hareketini ortaya koyan bir kuramdır. Böylece çatışma, uluslararası göçü destekleyen dinamik bir unsur haline gelmektedir (King, 2012). Uluslararası göç ve transnasyonalizm kavramı küreselleşme ile birlikte son 30 yılda ortaya çıkmıştır. Transnasyonalizm, göçün nedenlerini açıklamaktan daha çok, göç alan ülkelere göç etme ve bu ülkelere entegre olma biçimindeki yeni gerçeklikleri tanımlamaya çalışmaktadır. Transnasyonalizm, siyasi sınırlar arasında sosyal ve ekonomik refaha ulaşma arayışında olan göçmenlerin sıkı ilişki ağları üzerinde durmaktadır (Özcan, 2017). Bu noktada son yıllarda terör, savaş, iklim değişikliği, ekonomik ve sosyal nedenlerle Dünya'da giderek artış göstermektedir. Özellikle de Türkiye'nin aldığı uluslararası göç düşünüldüğünde göç olgusunun transnasyonalizm yaklaşımı ile incelenmesi ve küresel bir konu olan uluslararası göçmenlerin ihtiyaçlarına küresel çözümler üretmek için transnasyonal sosyal hizmet uygulamalarına dikkat çekilmesi önemli hale gelmektedir.

Göç, farklı nedenlerle insanların oturduğu yaşadığı bir yeri kesin bir şekilde ya da geçici süre terk etme durumudur (IOM, 2009). Göç kavramı ile genel olarak belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir yere olan hareketi -coğrafi bir yer değiştirme- akla gelmekle birlikte (Aksu ve Sevil, 2010), göçün sosyal hizmet bilimi ve mesleği için daha kapsamlı ve derin bir anlamı bulunmaktadır (Cox ve Geisen, 2014). Günümüzde hızla değişen çevresel, ekonomik, politik ve sosyal yapılar nedeniyle birey ve gruplar göç ederek farklı bölgelerde geçici ya da kalıcı olarak yerleşik düzene geçmektedirler. Göçler isteğe bağlı ya da zoraki, devamlı ya da geçici olabildiği gibi transit ya da illegal şekilde de olabilmektedir (Ilgaz ve Tuzcu, 2015). Göçler yurt içinde ulusal düzeyde olduğu gibi uluslararasıında da

yaygın olarak görülmektedir. İç göç ülke sınırları içindeki belirli bölgelerarasındaki nüfus hareketliliği olarak tanımlanırken; dış/uluslararası göç, komşu ülkelere ya da daha uzak bölgelere yapılan coğrafi yer değiştirme hareketini açıklamaktadır (IOM, 2011). Göç olgusunun ortaya çıkmasında savaşlar, açlık, siyasal ya da dini ayrımcılık, yüksek enflasyon ve düşük ücretleri içeren durgun ekonomik koşullar gibi “itici” ve istihdam olanakları, iyi iş, yüksek ücret, iyi eğitim ve daha iyi bir yaşam çevresi, özgürlük, aile ya da belirli gruplara yakın olma gibi “çekici” faktörler belirleyici olmaktadır (Tuzlu ve Bademli, 2014). İtici ve çekici faktörler nedeniyle Dünya’da son yıllarda uluslararası göç artmaya devam etmektedir. Göçün kısa vadeli etkisinde göçmenler yerleştikleri ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı için bir tehdit olarak görülürken, orta ve uzun vadede genel olarak bu durumun kamu harcamalarının dengesi, ekonomik büyüme ve işgücü piyasası için olumlu olacağı düşünülmektedir (OECD, 2016).

Dünya ölçeğinde uluslararası göçmenler 2000 yılında 173 milyon iken, son 15 yılda bu sayı hızlı bir şekilde artarak 2010 yılında 222 milyona, 2015 yılında 244 milyona ve 2017 yılında 258 milyona ulaşmıştır. Uluslararası göçmenlerin yüzde altmışı Avrupa (77.9 milyon) ve Asya’da (79.6 milyon) yaşamaktadır. Bu tablo karşısında Kuzey Amerika uluslararası göçmenlerin çoğunluğuna (58 milyon) ev sahipliği yapmaktadır. Kuzey Amerika’yı Afrika (24.7 milyon), Latin Amerika (9.5 milyon) izlemektedir (UN, 2017). Tüm Dünya ülkelerini ve her bölgeyi etkileyen ulus ötesi göç akışına küresel düzeyde kalıcı çözümler üretme anlayışı kaçınılmaz hale gelmiştir. OECD tarafından hazırlanan Uluslararası Göç-2016 Raporunda göçten yarar sağlamak üzere politika düzeyinde yapılması gereken üç eyleme dikkat çekilmektedir (OECD, 2016):

Şekil: 1 Göçten Yarar Sağlamak Üzere Politika Düzeyinde Yapılması Gereken Üç Eylem (OECD, 2016)

OECD tarafından hazırlanan Uluslararası Göç Raporuna göre (2016), 2015 yılında OECD ülkelerine yaklaşık 4.8 milyon insan göç etmiştir. Aile birleşimi ve Avrupa Birliği ülkelerinde serbest dolaşım gibi nedenler OECD ülkelerine kalıcı göçün %30'unu oluşturmaktadır. Özellikle 2014 yılında Romanya, Bulgaristan, İtalya ve Fransa'ya yapılan göç keskin bir şekilde artmıştır. Yeni göçlerin üçte biri bir OECD ülkesinden diğerine iken, OECD ülkelerine göç eden 10 kişiden biri Çinli ve 20 kişiden biri Hindistanlıdır. OECD ülkelerine 2015 yılında sığınmacı olarak başvuru yapan kişi sayısı 1.65 milyondur. Bu başvuruların 1.3 milyonu Avrupa'daki OECD ülkelerinden alınmıştır. Bu başvuruların %25'ini Suriyeliler ve %19'unu Afganistanlılar oluşturmaktadır. Bu artışa karşılık OECD göç politikalarında 2015 ve 2016 yıllarında önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Kanada'da işgücüne katılacak olanlar için yeni başvuru yönetim sistemi oluşturulmuştur. Avrupa'da ise 2015 yılında "Avrupa Göç Gündemi/European Agenda for Migration" uygulanmıştır. Avrupa Komisyonu 2016 yılında iş piyasasında yer alabilecek kalifiye göçmenler için "mavi kart" sistemi uygulamaya başlamış, böylece Avrupa Birliği ülkelerinde bu göçmenlerin kabul edilmeleri sağlanmıştır. OECD ülkelerinde özellikle kent merkezlerinin göç alması, göçün kamu altyapısı ve hizmetlerine etkisi, yerleşim yeri, konut, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması sosyal hizmet açısından da mücadele alanları olarak ortaya konulmuştur (OECD, 2016).

OECD verileri 2015 yılının Avrupa ve Dünya için göç yönetimi açısından önemli bir tarih olduğunu göstermektedir. Türkiye için de durum farklı değildir. Daha iyi yaşam koşulları için diğer ülkelere gitmek isteyen ve ülkelerindeki çatışma nedeniyle güvenlik arayışı içinde olan uluslararası göçmenlerin hareketliliği 2015 yılında önceki yıllara göre büyük artış göstermiştir. Küresel göç akışı 2015 yılı verilerine göre Türk vatandaşlarının %3.81'i (3.114.447) Türkiye dışında yaşamaktadır (IOM, 2015). Türk vatandaşlarının en çok yaşadıkları ülkeler sırasıyla; Almanya, Avusturya, Hollanda ve Fransa'dır. IOM 2015 verilerine göre Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 2.964,916'dır. Bu sayı Türkiye'nin nüfusunun %3.77'sini oluşturmaktadır. Türkiye en çok sınır komşuları olan ülkelere göç almaktadır. En büyük göçmen nüfusu ise Suriyeli'dir (IOM, 2015). Dış göçler Türkiye'nin komşularında gerçekleşen bölgesel çatışmalar, yaşama ve refaha yönelik tehditler gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Dış göçler, çoğunlukla; yaşama dair tehdit, doğal veya insan yapımı felaketler nedeniyle yer değişimi olarak tanımlanan (IOM, 2011) zorunlu göç olarak ortaya çıkmaktadır. Suriye'deki iç karışıklığa bağlı olarak yaklaşık 5 milyon insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (UNFPA, 2014). Bu durumdan en çok sınır komşusu olarak Türkiye etkilenmiştir.

Türkiye'de 2005-2014 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmen sayısı yaklaşık 50.000 iken 2015 yılında bu sayı üç kat artarak 150.000'e yaklaşmıştır. Türkiye 2011 yılından bu yana izlemiş olduğu "açık kapı politikası" ile birlikte, komşu ülke vatandaşları Suriyelilere "geçici koruma"³ sağlamış ve "dünyada en çok mülteci nüfus barındıran birinci ülke" konumuna gelmiştir. Türkiye'ye giriş yapan yabancıların sayısı 2010 yılında 26.623,911 iken, bu sayı 2015 yılında 34.633,391'e yükselmiştir. Türkiye'ye giriş yapan yabancıların sayısı 2016 yılında ise 24.686.471'e gerilemiştir. Türkiye'de ikamet izni verilen yabancıların sayısı 2013 yılında 313.692 iken 2016 yılında 461.217 kişi olmuştur. Türkiye'de çalışma izni verilen yabancıların sayısı 2010 yılında 14.200 iken, 2015 yılında bu sayı 64.550'ye yükselmiştir ve 2016 yılında bu sayı 56.591'e düşmüştür. 2013-2014 yıllarında çalışma izni olanlar arasında Gürcistan vatandaşları %13 oranı ile ilk sırada yer almıştır. Bunu Ukrayna (%9), Kırgızistan (%6), Suriye (%6) ve Türkmenistan vatandaşları (%5) izlemektedir. Türkiye'de çalışma izni alan Suriye vatandaşlarının sayısı 2013 yılında 800 iken, bu sayı 2016 yılında 7.053 olmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2017). Türkiye, Suriye krizinin başlangıcından itibaren gelen Suriyeli

³ Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade eder. (Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). T. C. Resmi Gazete, 29153, 22 Ekim 2014.)

sığınmacılara 25 milyar doların üzerinde insani yardım yapmıştır. Bu yardım tutarının sadece 526 milyon dolarlık bölümü BM ve Avrupa ülkelerinden gelen uluslararası yardımdır (AFAD, 2017).

Türkiye'ye yönelen bu göçmen hareketi ile Türkiye'de göç alanındaki kavramlarda yeni tanımlamalara gidilmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin 1951 Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne göre Avrupa dışından gelen göçmenlere sığınmacı statüsü veremediğini belirtmek gerekmektedir. Sığınmacı; kendi menşe ülkesi dışında bir ülkeden ciddi zarar görme ve/veya yaptırımla karşılaşma riski bulunmasından dolayı koruma talep eden ve mülteci statüsünün verilmesini beklemekte olan kişiler için kullanılmaktadır (IOM, 2011). Mülteci ise ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal grup veya politik görüşün üyesi olma durumu nedenleri ile menşe ülkesinde karşılaşacağı yaptırımlar konusunda sağlam ve geçerli korkusu bulunan ve menşe ülkesi dışında bir ülkeden koruma talep eden kişidir (IOM, 2011). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi Türkiye, açık kapı politikası ile Türkiye'ye gelmiş bulunan Suriyeli bireylere, yeni bir tanımlamaya giderek geçici koruma statüsü vermektedir. Geçici koruma ise yasalarda "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma" şeklinde tanımlanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici koruma statüsü altında bulunan bireylerin sayısının çok fazla artması, gelenler arasında kadın ve çocuk sayısının fazla olması barınma, sağlık eğitim, beslenme gibi ihtiyaçların karşılanması, güvenliğin sağlanması gibi konuları gündeme getirmiş; sağlık ve sosyal hizmetlerine duyulan ihtiyacı artırmıştır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde YİMER ALO 157 çağrı hattı ile Türkçe, Arapça, İngilizce ve Rusça dillerinde yabancıların tüm soru ve sorunlarına cevap verilmektedir. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik bir acil yardım ve ihbar hattı olan YİMER, aynı zamanda yabancıların vize, ikamet, uluslararası koruma, geçici koruma gibi konulardaki sorularına yanıt vermektedir. YİMER, acil yardıma ihtiyaç duyan yabancılara ilgili kolluk kuvvetleriyle koordineli şekilde yardım sağlamaktadır. Gereken durumlarda yabancıların kolluk birimleriyle temasa geçebilmesi için dolaylı olarak tercüme hizmeti de sunmaktadır. Bu doğrultuda 158 Sahil Güvenlik, 155 Polis İmdat, 156 Jandarma ve 112 Acil Çağrı hatlarına yönlendirilen çağrılarla birçok

operasyon gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 2.500 kişi kurtarılmıştır. YİMER'e gelen çağrıların %69'u Türkçe, %14'ü Arapça, %11'i İngilizce dillerinde yapılmıştır. Bu çağrıların %70'i ikamet ve geçici koruma hakkında olmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2016). Türkiye'de göç ve göçmenlere dair genel durumu bu şekilde özetlemek mümkündür.

Göç ile bağlantılı olarak transnasyonalizm kavramının ortaya çıkışı ve bunu hazırlayan teorik altyapı oldukça önemlidir. Bu nedenle aşağıda teorik bir bilgilendirmeden sonra sosyal hizmet, transnasyonalizm ve kalkınma konuları ele alınacaktır.

Uluslararası Göç Paradigmaları

Antropoloji, tarih, sosyoloji ve sosyal psikoloji gibi bilim dalları göç konusunda birey, aile organizasyonu, göç öncesi süreç, yapısal ve kurumsal faktörler gibi konularda birbirinden farklı görüşe sahiptirler (Burnley, 2016). Ekonomistler ve nüfus bilimciler itme-çekme, iş gücü piyasası, beşeri sermaye, mantıksal seçim, yarar maksimizasyonu ve küresel ekonomik sistemler teorileri gibi kavramları yeniden tanımlarken (Bakewell, 2010) psikologlar, bireylerin karar verme, uyum ve kültürleşmesi ile ilgili davranışsal teoriler geliştirmiştir (Jasinskaja-Lahti, 2008). Psikologlar, antropologlar ve sosyologlar, göç ile kimlik ilişkisini inceleyerek yaşam seyri teorisini ve ulusötesi (transnasyonal) aileler kavramını geliştirmişlerdir (Burnley, 2016). Coğrafyacılara ise mekan ile bağlantılı ayırım, kültürel coğrafya ve kimlik konuları üzerine çalışmışlardır (Dunn, 2010). Farklı bilim alanlarında yapılan bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan göç ile ilgili paradigmalar geçmişten günümüze ortaya çıkma sırasıyla Şekil2'de gösterilmiştir.

Şekil: 2 Uluslar arası Göç Paradigmaları (Kaynak: Burnley, 2016)

Sosyal hizmet bilim ve mesleği de göç konusunda farklı bilim dallarında ortaya çıkan çalışmalardan ve paradigmalardan beslenmektedir. Günümüzde göç çalışmaları kapsamında psikolojik, demografik ve sosyolojik kavramları içeren uyum ve yaşam seyri değişimleri ile transnasyonal yaklaşımlar öne çıkmaktadır (Diewald ve Mayer, 2009). Yaşam seyri yaklaşımı, insanların doğum, evlilik ya da göç ile ilgili yaşadıkları süreçleri incelemektedir. Bireyler yaşamları boyunca içine doğdukları sosyal yapılar ile öyle bağ kurmuşlardır ki, göç etseler de menşe ülkelerdeki tanıdıkları ile bağlarını devam ettirme eğilimindedirler. Bu nedenle okula gitme, çalışma yaşamı, kariyer gelişimi ya da yaşlanma gibi yaşam olayları göç ile kesişir. Bu yaklaşım ile yerleşme ve uyum kavramlarının transnasyonal açıdan değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Burnley, 2016).

Transnasyonal göç paradigması günümüzde diaspora, yerleşme ve uyum paradigmasını da doğrudan etkilemektedir. Transnasyonal yaklaşım; diaspora, ana vatan ve göçmenler arasında aynı anda etkileşimlerin olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımın en öne çıkan özelliği, göç eden bireyin yalnızca göç edilen toplumla etkileşimde olmaması; ana vatanındaki toplumla etkileşiminin de devam etmesi, aynı zamanda göç ettiği ülkedeki diaspora toplumunun da içinde olmasıdır (Burnley, 2016; Yılmaz, 2014; Skeldon, 2008). Bir başka deyişle göç eden birey birden fazla millet ile

ekonomik, politik, sosyal ve kültürel bağlar kurmaktadır (Dunn, 2008; Levitt ve Nyberg-Sorensen, 2004). Transnasyonal göçü mümkün kılan ise küresel kapitalizm ile ortaya çıkan esnek üretim ve ekonomik faaliyetlerdir. Göçmenler için artık vatandaşlık daha esnek hale gelmekte ve ana vatanlarıyla da güçlü bağlarını da korumaları ve sürdürülebilmeleri mümkün olmaktadır. Örneğin, zorunlu göçün dışında çok uluslu şirketler çok farklı ülkelerde yatırım yapmakta ve kalifiye göçmen çalıştırmaktadır. Kalifiye ya da mesleki uzmanlığı olan göçmenlerin sayısı giderek artmakta ve ülkeler bu kalifiye göçmenlerin aile birleşmesi için yeniden düzenlemeler yapmaktadır. Örneğin Kanada, Vietnam'dan gelen göçmenlerin aile birleşmesi için ciddi ve ağır düzenlemeler getirmiştir (Burnley, 2016).

Transnasyonal teori; iki ya da çoklu kimlik söz konusu olduğunda diaspora teorileri ile de uyumludur. Bu teoriye göre ikinci ve üçüncü nesillerin kimlikleri ve davranışları önceki kuşaklardan aktarılmaktadır. Bu şekilde nesiller, diaspora yoluyla hem ana vatanlarındaki hem de farklı ülkelerdeki sosyal ağlarından kopmamış olmaktadır (Walker, 2007). Diasporalar kurumları, ağları ve dini öğretileri ile nesillerin inanç ve davranışlarını sürdürmelerini ya da değiştirmelerini sağlamaktadırlar. Dahası ekonomik anlamda güçlü ağları olan diasporalar, gelişmekte olan ülkelerin bilgiye sahip vatandaşlar ile göç edilen ülkelerdeki teknik bilgisi ve sermayesi olan vatandaşların bir araya gelmesine aracılık etmektedirler (Kuznetsov, 2006). Fakat transnasyonal anlamda göç ile geleneksel uluslararası göç arasında bazı yapısal ve pratik farklılıklar vardır.

Geleneksel anlamda uluslararası göç ile insanlar coğrafi olarak yer değiştirmekte ve uzun süreler göç edilen ülkede ikamet etmekte ve çalışmaktadırlar. Uluslararası göçte, insanların ülke sınırlarından geçiş sıklıkları azdır ve bu nedenle anavatanları ile olan bağlarının devamı da, transnasyonal göçte göre daha kesintilidir. Ancak transnasyonalizm söz konusu olduğunda ülke sınırları geçişken hale gelmekte ve insanlar, anavatanları ile etkileşimlerine kesintisiz olarak devam etmektedirler. Birden fazla ülkedeki toplumla kurulan bu sıkı sosyal, kültürel ve politik bağlar sonucunda yeni ve daha karmaşık ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle transnasyonal teori ve yaklaşımlar; göç ile ortaya çıkan çok kültürlü insan gruplarının ihtiyaçlarını ve sosyal sorunları farklı koşullar ve bakış açısı ile değerlendirmektedirler. İnsan ihtiyaçlarına karşı hassas ve bu ihtiyaçların karşılanması çabasında olan bir disiplin olan sosyal hizmet açısından da transnasyonalizmin etkilerine karşı yeni stratejiler ve çalışma yöntemleri üretilmesi kaçınılmazdır (Pries, 2001; Favell, 2003; Negi Furman ve Salvadore, 2010). Bu tür strateji ve çalışma yöntemleri üretilmesi için temelde sosyal hizmet, göç ve

kalkınma arasındaki etkileşimin ve ilişkilerin anlaşılması önemlidir. Transnasyonalizme ilerleyen paradigma değişiminin kökenlerinde göç kavramı ve olgusu ile bu kavramı ve olguyu besleyen başlıca nedenlerden olan kalkınma bulunmaktadır. Ekonomik, sosyal, çevresel, politik ve insani yönleri bulunan kalkınma gerçekte sosyal hizmetin de temel hedefidir.

Transnasyonalizm Bağlamında Göç, Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Göç ve kalkınma kavramları arasındaki ilişki esas olarak çok yeni bir tartışma konusu değildir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana tüm dünyada, özellikle Avrupa'da göç politikaları üzerine yapılan tartışmalar kalkınma konusu ile kesişmektedir.

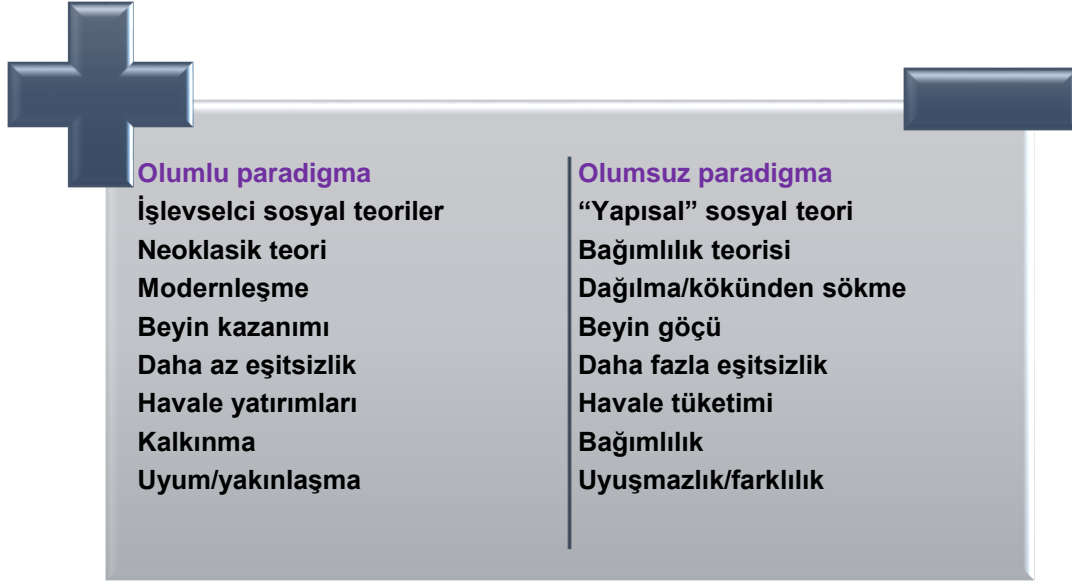
Savaş sonrası yıllarda gelişmiş ülkelerin ihtiyacı olan iş gücü, görece daha gelişmemiş ülkelerden gelen göçmen işçilerle karşılanmıştır. Bu dönemde göç hakkında; hem işçi kabul eden ülkelerin ekonomisine katkıda bulunduğu, hem de işçilerin elde ettikleri deneyimler, beceriler ve kazandıkları dövizlerin göç veren ülkenin ekonomisine ve kalkınmasına yardımcı olduğu şeklinde olumlu bir düşünce oluşmuştur. Bu anlayış çerçevesinde devletler özellikle ekonomik kalkınma politika ve uygulamalarında uluslararası göçü önemli bir faktör olarak görmüşlerdir (De Haas, 2012). Buna 1960'ların başında Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçü örnek olarak gösterilebilir.

1973 yılındaki petrol krizi ile birlikte Avrupa'da olumlu bir bakış açısıyla değerlendirilen göç konusu; işsizliğin artması ile olumsuz bir bakış açısına dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde "*beyin göçü*", göç edilen ülkelerin yaratıcı yeni fikirlerini ve üretimini zenginleştirmek yerine, yalnızca işçi dövizlerine bağımlı hale gelmesi gibi gerekçelerle göç kavramı "*kalkınamama*" ile özdeşleştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca göçün sosyo-kültürel olumsuz etkilerinin de olduğunun fark edilmesi bu döneme rastlamaktadır. Bir diğer önemli farkındalık ise neo-Marksist düşüncelerin kalkınma anlayışı yerine bağımlılık anlayışını ön plana çıkarması üzerine olmuştur. Bu görüşe göre göç, yoksul ülkelerin iş ve beyin gücünün varsıl ülkelerin refahını ve ekonomisine hizmet ederek kapitalizmi beslediği şeklindedir. Dahası yapılan araştırmalarda Türkiye ve Fas gibi ekonomisi gelişmekte olan ülkelere gelen göçmenlerin genellikle kazançlarını menşe ülkelerinde yatırım yapmaya yönlendirmemesi ve menşe ülkelerine geri dönme konusunda isteksiz olmaları, kalkınma ve göç ilişkisinin her ülkenin kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilmesini gerekli hale getirmiştir (De Mas, 1978; Hamdouch ve diğ., 1979 akt. De Haas, 2012). Göçmenlerin geriye dönme isteklerinin azalmış olmasının fark edilmesi ile devletler göç politikalarında önemli değişikliklere gitmeye

başlamışlar, özellikle bilgi çağında beyin göçünü engellemek ve geri dönüşleri sağlamak üzere teşvikler uygulamışlardır. Böylece göç alan ve göç veren ülkeler için kaynakların karşılıklı değişimine dayalı kalkınma düşüncesi üzerinde eleştirel tartışmalara başlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutları ile bağlantılı temel hedefleri arasında insan ihtiyaçlarının karşılanması, genel ama gruplara göre farklılaşmış sorumluluklar, küresel adalet, farklılıklara saygı, aktif katılım ve kuşaklararası eşitlik ve dayanışma yer almaktadır. Bu hedefler sosyal hizmetin temel hedeflerinden olan refahın iyileştirilmesi, bireyleri ve toplumları güçlendirme, farklılıklara saygı, sosyal adalet, insan hakları, eşitlik ve dayanışma hedefleri ile örtüşmektedir (Mary, 2008; Peeters, 2009; Özmete, 2010). Göç ve transnasyonalizm bağlamında kalkınma sağlanabilmesi özellikle insan ve toplumların iyilik halleri söz konusu olduğunda sosyal hizmet ile ortak çabalar olmadan bütüncül bir başarı elde edilmesi zordur. Transnasyonalizm ve göç ile birlikte değişen ve değişmekte olan dünyada, göçün kalkınmaya olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesi için sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından kalkınmanın boyutlarının bütüncül bir şekilde anlaşılabilmesi, uygulama ve müdahale süreçlerinin planlanması gereklidir (Wirth, 2009).

Sosyal hizmetin de sürdürülebilir kalkınma ile benzeyen en temel amacı insanların ve toplumların refahını iyileştirmektir. Yenilikçi ve insan ihtiyaçlarına göre şekillenen sosyal hizmetlerin üretilmesi; göç ve transnasyonalizm ile ortaya çıkan olumsuzlukların bertaraf edilmesi ve olumlu bir bakış açısıyla göç veren ve alan ülkelerin kalkınabilmesi için gereklidir. Ayrıca göçün daha makro düzeydeki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik boyutları göz ardı edilmektedir. Siyasal ve kültürel anlamda uluslararası göçün etkileri günümüzde ve gelecekte de bir takım ikiliklere yol açacağı tahmin edilmektedir. Çünkü yoksul ülkelere, zengin ülkelere gerçekleşen emek göçü, zengin ülkelerde zorunlu olarak bir kültürel çeşitlilik üretmektedir. Bu durumda sosyal hizmeti de ilgilendiren yeni ve daha karmaşık insan ihtiyaçları ve sorunları gündeme gelmektedir. İnsan ihtiyaçlarından ve sosyal sorunlardan bağımsız kalkınma sağlanabilmesi olumsuz paradigmanın savunduğu gibi mümkün olamamaktadır (Güllüpinar; 2012; Yılmaz, 2014; Güllüpinar, 2016).

Şekil 3. Göç ve Kalkınmaya Dair Karşıt Paradigmalar (Kaynak: De Haas, 2010).

Göçün kalkınma üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanan düşüncelerin ağır bastığı dönemden sonra göç ve kalkınma ilişkisini içeren tartışmalar çok uluslu kuruluşlar, hükümetler ve kalkınma ajanslarının çabaları ile 2000’li yıllarda tekrar gündeme gelmiştir (De Haas, 2012).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Bankası 2009 yılında göçün kalkınma açısından oldukça yararlı sonuçları olduğunu, insanların ve toplumların genel olarak iyilik halini sağlamada göçün olumlu etkilerinden yararlanılabileceğini açıklamışlardır (UNDP, 2009; World Bank, 2009). Avrupa Birliği ise 1999 yılında kalkınma hedefleri ile göç arasında ilk defa doğrudan bağlantı kurmuştur. Avrupa Konseyi düzenlenmiş sonuç bildirgesinde, hem göç alan hem de göç veren ülkelerde göçe yaklaşımda politik sistem, insan hakları ve kalkınma temelli bir yaklaşım çağrısında bulunulmuştur (European Commission, 16/10/1999 - Nr: 200/1/99).

Göç ve kalkınma bağlamında Birleşmiş Milletler tarafından 1994 yılında ilk olarak düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı dikkat çekicidir. Bu konferans ile kalkınma ve göç ilişkisi uluslararası düzeyde gündeme gelmiştir. Daha sonra bu alanda destekleyici çalışmalar yapılmaması, konferansların tekrarlanmaması ve bölgesel düzeyde birbirinden kopuk çalışmaların olması gibi nedenler ile konuya ilişkin gündem durağanlaşmıştır. Ancak dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan, kalkınma ve göç

konusunda uluslararası bütünleşik bir gündem ve alan yaratılması için öncü olmuştur. 2003 yılında BM genel toplantısı sonucunda varılan karara istinaden 2006 yılında Uluslararası Kalkınma ve Göç için Yüksek Düzey Diyalog (UNHLD) komitesi kurulmuştur (Keijzer, Heraud ve Frankenhaeuser, 2015).

Göç ve kalkınmaya dair güncel tartışmalar; göçmenlerin yaptıkları döviz havaleleri, iş gücünün hareketliliği, göç alan ve veren ülkelerdeki gelişme, döngüsel göç ile sağlanacak faydalar gibi konular üzerinden devam etmektedir. Aslında tüm bu güncel tartışmalar; göçmenlerin yaptıkları döviz havaleleri, diasporalar, beyin göçü, göçün sosyal ve psikolojik boyutu ile beraber transnasyonalizmin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu nedenle bu konular aşağıda transnasyonalizm odağında ele alınacaktır.

Göçmenlerin Menşe Ülkelerine Yaptıkları Döviz Transferleri

Göç ve kalkınma üzerine ilk tartışmalarda göçmen işçilerin, ana vatanlarındaki ailelerine, evlerine gönderdikleri döviz havalelerinin oldukça önemli olduğu açıklanmaktadır. Öyle ki göç ve kalkınma arasındaki pozitif ilişki döviz havalelerinin artmasına bağlanmıştır. Latin Amerika ve Karayipler bölgelerini kapsayan bir araştırmada, ABD'de yaşayan göçmenlerin ailelerine düzenli olarak para aktardıkları belirlenmiştir (Inter-American Development Bank, 2002). Daha sonra özellikle Dünya Bankası, IMF (International Monetary Fund- Uluslararası Para Fonu) gibi kuruluşların bu konuya dair raporları gündem oluşturmuştur. Dünya Bankası'nın 2003 yılı Küresel Kalkınma Finansman Raporu; göçmen havalelerinin önemli olduğunu belirterek, bu havalelerin artırılması ve havale işlemlerinin kolaylaştırılması yönünde tavsiyelere yer vermiştir (Gökbayrak, 2008).

Gelişmekte olan ülkelere gönderilen bu havalelerin ekonomik kalkınma için önemli bir kaynak olduğu görüşü yaygın olarak kabul görmektedir. Gelişmekte olan ülkelere gönderilen havaleler 2005 yılında yaklaşık 167 milyon dolar iken (De Haas, 2007), 2015 yılında bu rakam 440 milyon dolara yükselmiştir (World Bank, 2015). Resmi rakamların dışında ise bahsedilen havalelerin çok daha fazla olduğu düşünülmektedir, çünkü çoğu transfer resmi olmayan yollardan (nakit ödeme, elden verme vs gibi) gerçekleştirilmektedir (De Haas ve Plug, 2006).

Diğer ülkelere göç eden bireylerin arkalarında bıraktıkları aile bireylerine ve akrabalarına ekonomik olarak destek olması ve dayanışmanın devamlılığı, sürdürülebilir insani gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen alan yazında farklı görüşlerin oluşmasına neden olmuştur. Göç konusunda olumlu düşünceye sahip olanlar

göçmenlerin potansiyel bir “değişim ajanı”, “yatırımcı” ve “yenilikçi” olduklarını kabul etmektedirler. Bu düşünce yalnızca ekonomik kaynakların transferine değil, aynı zamanda sosyo-kültürel yapının, gelişme olanaklarının ve becerilerin de transfer edilmesine dayanmaktadır. Göç edilen ülkede kazanılan döviz, bilgi, beceri ve deneyimlerin geride kalan aile üyelerine aktarılması ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasının ve refah düzeyinin artacağı görüşü kabul görmüştür (Yılmaz, 2014; Güllüpinar, 2016).

Diğer yandan göç konusunda olumsuz düşünenler, göç veren ülkelerin pasif, üretmeyen ve döviz havalelerine muhtaç toplumlar haline geleceği görüşünü savunmaktadırlar. Göçmen dövizlerinin ekonomik kalkınma açısından idealleştirildiği kadar yatırım amaçlı kullanılmadığı ve genel olarak günlük yaşamı devam ettirmek, ev almak gibi sabit alanlarda harcandığını ifade etmektedirler (De Haas, 2007).

Bu noktada olumlu görüştekilerin uluslararası göçün bilgi, beceri, deneyim ve gelirin transferini sağladığına ilişkin görüşleri, döngüsel göç kavramını ortaya çıkarmıştır. Döngüsel göç; göçmen işgücünün yalnızca belirli bir süre geçici olarak bir ülkede yaşaması ve çalışması; daha sonra elde ettiği tüm ekonomik, sosyal ve mesleki kazanımları menşe ülkesine dönerek aktarması olarak tanımlanmaktadır (Fudge, 2015). Son yıllarda çok sayıda ülke, göç ile birlikte kalkınmanın ancak döngüsel göç ile çözülebileceği ve böylece tüm tarafların kazançlı çıkacağı düşüncesine sahip olmaya başlamıştır. Böylece hem göç alan ülkenin işgücü açığı kapanmış, hem göç veren ülkenin kalkınması ve gelişmesine katkıda bulunmuş hem de göçmen bireyin kendi kapasitesini geliştirmesi açısından fayda sağlamış olduğu düşünülmektedir. Ancak bu olumlu düşünce, zorla geri döndürme, yeterli ekonomik kazanç sağlayamama, yeterli mesleki eğitim alamama gibi riskleri/sorunlarını da beraberinde getirmektedir (De Haas, 2012; Weil, 2002). Gerçekte tek başına havalelerin bir ülkenin kalkınmasına ya da kalkınamamasına etki edeceğini düşünmek doğru değildir. Göçmen bireylerin ülkelerine gönderdikleri döviz havaleleri eğer makro düzey politika ve girişimlerle desteklenirse kalkınma için önemli bir avantaj olma potansiyeline sahip olabilir. Ne var ki bu dövizlerin etkin kullanımı ülke genelinde bir politika ile desteklenmemişse herhangi bir avantajdan bahsetmek mümkün olamayacaktır (Ünver, 2009).

Türkiye’de ise 1960 ve 1970’li yıllardaki Avrupa’ya yönelen işgücü göçü olduğu görülmektedir. Bu göçlerin en önemli nedenlerinden birinin ekonomik kazanımlar elde etme olduğu bilinmektedir (Gökbayrak, 2008). IMF’nin göçmenlerin gerçekleştirdikleri

döviz havalelerine dair raporuna göre 1981 ile 2000 yılları arasında göçmen havalelerinden en çok döviz kazanımı elde eden ülkeler arasında Türkiye üçüncü sıradadır (4.035 milyar dolar) (Adams, 2003). Fakat bu göçmen havalelerinin nedenlerine dair farklı görüşler vardır. Genel olarak göçmen havalelerinde, göçmenlerin gelir düzeyi, göç veren ülkenin ekonomik ve siyasi istikrarı, kalış süresi ve geride kalan hane halkının sosyoekonomik düzeyi belirleyicidir (Commander ve diğ., 2004). Gökbayrak'ın (2006) yurtdışında yaşamakta olan 130 Türk mühendis ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %70'inin Türkiye'de herhangi bir yatırımları olmadığı ve %16.2'sinin ise yalnızca gayri menkul yatırımları olduğu belirlenmiştir. Ülke ekonomisi için oldukça önemli bir kaynak olan menkul yatırımların oranı ise sadece %6.3'tür. Benzer bir sonuç ise Hintli göçmenlerle yapılmış olan bir araştırma da ortaya çıkmıştır. Nitelikli Hintli göçmenlerin yatırımlarını ekonomik ve siyasi olarak istikrarsız olan kendi ülkelerinden daha çok, yabancı ülkelerde ya da göç ettikleri ülkelerde tuttukları görülmüştür (Khadria, 1999).

Göç ile sağlanabilecek gelişmeler sosyal hizmet açısından güçlü bireylerin sayısının artması ve sorun olarak ortaya çıkabilecek konuların azalması anlamına gelirken; ortaya çıkabilecek riskler sosyal hizmet için müdahale gerektiren sorunların çeşitlenmesini ifade etmektedir. Ayrıca göçlerin son yıllarda savaş ve istikrarsızlık nedeniyle artması, sığınmacılık talepleri ile gelen insan akınlarının ortaya çıkması; göç olgusunun birçok ülke ve bölge için ekonomik, sosyal, kültürel açıdan yeniden değerlendirilmesi gerekli bir konu haline gelmesine neden olmuştur. Göçmenlerin gerçekleştirdikleri döviz havaleleri; transnasyonal bir kimlik oluşturma açısından göç ile ilgili ekonomik bir pencere sunmaktadır. Bu ekonomik etkinlikler aslında diasporaların kurmuş oldukları ticari ağlar üzerinden de gerçekleştirilmektedir. Fakat diasporaların ekonomik ve ticari ağları dışında kültürel ve sosyal birçok misyonu da vardır ve transnasyonal kimliklerin oluşmasında etkileri oldukça büyüktür.

Diaspora

Diasporanın bir kavram olarak evrensel bir tanımı yoktur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Göç Politikaları Enstitüsü'nün 2012 yılında diaspora kavramını "Doğmuş olduğu ya da atalarının olduğu ülkenin dışında kalıcıya da geçici olarak yaşayan, ama hala ülkesi ile duygusal ve maddi bağları bulunan göçmenler" şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım içindeki maddi bağlar vurgusu özellikle kalkınma için dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Diasporalar, ana vatanları ve içinde yaşadıkları ülke arasında sosyal ve ekonomik

anlamda bir köprü olarak görülmektedir. IOM'e göre diasporalar, ana vatanları için küresel iş piyasasının kapısını açan, kültürel değişim ve diplomasiye yardımcı olan ve yeni fikir, beceri ve finansal değere sahip olan yapılardır. Diasporalar yaşadıkları ülke için ise ticari ve diplomatik ortaklıkların üzerine kurulduğu farklı kültür, değer, inanç ve politik sistemlerin güçlendiricisi rolündedir (IOM, 2013).

Göçe dair on yıllar süren olumsuz bakış açısından sonra transnasyonalizm ve diasporaların potansiyel yatırımcılar ve kalkınma ajanları olarak görülmeye başlanması, bu alanda umut veren beklentilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (De Haas, 2010). Kendi toplumlarının/vatanlarının dışında yaşayan bir topluluk olan diasporalar, genellikle ülkelerinin en varlıklı ve kalifiye insanları olarak görülmekte; ülkelerinin kalkınması için önemli etki yaratabileceklerine inanılmaktadır (Kuznetsov, 2006). Kalkınma ve göç açısından diasporalar; ana vatanda olan vatandaşlar ile dışarıda olan göçmen vatandaşlar arasında etkileşim ağları kurma açısından olumlu değerlendirilmektedir. Ana vatanda olan vatandaşların risklere karşı bilgisi varken göçmen vatandaşların ise teknik bilgisi ve yatırım sermayesi vardır. Bu etkileşimin göç veren gelişmekte olan ülkenin ekonomisi ve gelişimini hızlandırabileceği görüşü öne çıkmaktadır (Burnley, 2006).

Çin ve Vietnam diasporaları örneklerinde olduğu gibi, diasporalar ülkelerinin kalkınmasına ve gelişmesine oldukça önemli katkılarda bulunabilmektedirler. Bu ülkelerde ekonomik büyümenin olması nedeniyle göçmenler ülkelere dönmek ve yatırım yapmak istediklerinde, büyük ekonomik büyümenin kolayca bir parçası olabilmektedirler. Diğer yandan gelişmekte olan ve ekonomik - politik istikrarsızlığın olduğu ülkelere ait diasporaların yatırım yapma ya da ülkenin kalkınmasında pay sahibi olma potansiyellerinin azaldığı görülmektedir (Skeldon, 2008).

Diasporaların kalkınmayı kolaylaştırmadaki rolünün farkına varılması ile çoğu ülke, bölgesel ve uluslararası kurumlar diaspora çalışmaları ile ilgilenmeye başlamışlardır. Birçok devlet diaspora enstitüleri ya da kurumları kurmaya ve kalkınma konusunda diasporaları da içeren politikalar üretmeye çaba göstermektedirler (Chikanda ve diğ.,2013). Örneğin Bangladeş'te, ülkenin fonlarını ve diaspora gelirlerini kalkınma için kullanmak amacıyla diasporaların kurdukları özel şirketlere teşvikler verilmektedir. Etiyopya, diaspora üyelerinin ülke içinde yatırım yapmalarını teşvik etmekte ve ortaklık ya da iş sahibi olmaya izin vermektedir. Filipinler'de ise "Evde Bir Gelecek İnşa Etmek" isimli proje ile bankaların ortaklığında kırsal alanda yeni iş olanakları sunacak diaspora yatırımlarına yönelik kooperatifler oluşturulmaktadır (IOM, 2013). Diasporaların

ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimleri ve çalışmaları göz önüne alındığında beyin göçü konusunun da tüm bu etkileşim ve çalışmalar ile yakından ilişkili olduğunu anlamak zor değildir. Beyin göçü; göç süreçlerinde ve transnasyonal kimlik ve anlayışın gelişiminde ekonomik olmayan faktörler arasında yer alan önemli bir kavram ve olgudur.

Beyin Göçü

Göçmen havaleleri genel olarak göçün ekonomik katkısı, diasporalar kısmi ekonomik, kısmi sosyo-kültürel katkısı olarak değerlendirilirken; beyin göçü ekonomik olmayan faktörler arasında açıklanmaktadır (Gökbayrak, 2008). Beyin göçü Dünya Bankası tarafından yüksek nitelikli ve becerili insanların gelişmekte olan ülkelere gelişmiş olan ülkelere göçü olarak tanımlanmaktadır (World Bank, 2000). Fakat OECD ve BM beyin göçünden söz ederken “sözde” sıfatını kullanma eğilimindedir⁴. Bu eğilimin nedeni göç konusunda olumlu paradigmanın beyin göçü kavramının olumlu etkileri olduğuna dair inancına karşılık gelmektedir. Yüksek nitelikli göçmenlerin, gelişmekte olan ülkelerde elde ettikleri bilgi, beceri ve deneyimleri ülkelere döndükleri zaman kullanacaklarına ve ülkelerinde kalkınmaya katkı sağlayacaklarına inanılmaktadır (Gökbayrak, 2008; De Haas, 2012; Yılmaz, 2014). Olumlu paradigmaya göre ise beyin göçü ile yüksek nitelikli iş gücünün ülkeyi terk ettiğine, ülkenin kalkınmasının zorlaştığına ve bu iş gücünü oluşturan bireylerin kendi ülkeleri için kullanabilecekleri bilgi ve becerilerini göç edilen ülkede kullanmaları nedeniyle olumsuz bir durum olduğuna inanılmaktadır. Beyin göçü ile ilgili karşıt görüşler sözü edilen olumlu ve olumsuz paradigmanın ürünüdür (De Haas, 2012).

Beyin göçünün son yıllarda önemli düzeyde arttığına dair göstergeler vardır. OECD verileri 10 yıl öncesine göre eğitilmiş göçmenlerin sayısının %30 arttığını ve 31 milyona ulaştığını göstermektedir. Beyin göçü özellikle Afrika, Latin Amerika ve Karayipler’deki küçük ülkeler için oldukça ciddi boyuttadır. Örneğin Guyana’da doğan eğitilmiş bireylerin %90’ı OECD ülkelerinde yaşamaktadırlar (OECD, 2013). Olumsuz paradigma açısından yorumlamak gerekirse Guyana eğitilmiş ve nitelikli vatandaşlarının %90’ından faydalanamamaktadır yada diğer bir deyişle bu eğitilmiş vatandaşlar ülkelere katkıları fazla olmamaktadırlar. Göç alan ve veren ülkeler arasındaki kazanç farklılıkları, göç veren ülkelerdeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık ve belirsizlik, gelişmiş ülkelerdeki nitelikli iş gücüne talebin fazlalığı ve göç politikaları kapsamında daha seçici

⁴Bknz.

<http://www.oecd.org/dev/poverty/migrationandthebraindrainphenomenon.htm><http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=26338>

düzenlemelerin getirilmesi gibi faktörler beyin göçünü artıran nedenler olarak sıralanmaktadır (Castells, 2005; IOM, 2005).

Beyin göçü, kendi ülkelerinde kalmaları durumunda ülkenin kalkınmasında en büyük role sahip olacak insan gücünün kaybı olarak değerlendirilmektedir (Skeldon, 2008). Yine de olumsuz paradigma, göç veren ülkeler açısından ortaya çıkan olumsuzlukların dengelenmesi için geçici göç kavramını ortaya çıkarmıştır. Geçici göç, insanların bir süre yurtdışında kalıp deneyim, bilgi ve becerilerini artırıp, ardından ülkelerine dönmeleri anlamına gelmektedir (Lowell ve Findlay, 2001). Bu düşünceye göre nitelikli işgücü hem göç edilen ülkeye hem de göç veren ülkeye olumlu kazanımlar ve kalkınma potansiyeli kazandıracaktır. Ancak çoğu zaman göçmenlerin geri dönüşler konusunda isteksiz oldukları da bir gerçektir. Örneğin doktoralarını tamamlayan yabancı öğrencilerin yaklaşık yarısının ABD’de kalmayı tercih ettikleri görülmüştür. Dahası ülkelere göre bu geri dönüş oranlarının değiştiği, mezun olduktan sonraki 5 yıl içinde Korelilerin %11’inin, Hintlilerin %79’unun ve Çinlilerin %88’inin ABD’de çalışma yaşamlarına devam ettikleri belirlenmiştir (Lowell, 2001; Regrets, 2001).

Benzer bir çalışma ABD, İngiltere ve Kanada’da eğitimlerine devam etmekte olan 1170 Türk öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcıların eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye’ye dönme niyetleri, ilk eğitimlerine başladıkları zaman ve şundaki niyetleri karşılaştırılarak ortaya konulmuştur. Katılımcıların %53’ünün ilk başta niyetlerinin Türkiye’ye dönmek olduğu, ancak yalnızca %13.5’nin eğitimlerini bitirdiklerinde hemen Türkiye’ye dönme niyetinde oldukları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %35.3’ü ise eğitimlerini bitirdikten sonra hemen Türkiye’ye dönmeyi düşünmediklerini ifade etmiş ve %22.1’i kesinlikle Türkiye’ye dönmeyi düşünmediklerini bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler, “eğitim gördükleri ülkelerdeki kariyer fırsatlarının daha iyi olması” (%53), “uzmanlık alanlarında daha fazla kendilerini geliştirebilecekleri” (%51), “daha düzenli ve organize bir çevre içinde bulunmak” (%45) ve “Türkiye’nin ekonomik istikrarsızlığı ve belirsizliği” (%52) gibi nedenler ile Türkiye’ye dönmek istemediklerini belirtmişlerdir (Tansel ve Güngör, 2003).

Göçmenlerin gerçekleştirdikleri döviz havaleleri, diasporaların etkisi ve etkinliği ile beyin göçü kavramlarının transnasyonal kimliklerin ve anlayışın gelişmesinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Bu sürecin sonuçları ise sosyal boyutta ele alınmalıdır. Göçün öznesi olan insanların, sosyal hizmetlere olan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların ne oranda karşılanıp karşılanmadığı önem taşımaktadır.

Sosyal Boyut

Göç ve kalkınma konusunda, diğer alanlara göre daha az üzerinde durulan konu ise sosyal boyuttur. Sosyal hizmet bakış açısından göç ve kalkınma değerlendirildiğinde ise ekonomik ve yapısal duruma ilişkin etkileri kadar, göçün sosyal ve insani boyutunun da önemli olduğu açıktır. Göçmenlerin göç etme nedenleri, göç ettikleri ülkedeki uyum süreçleri, sosyal dışlanma, sosyal adalet, fırsat eşitliği, insan hakları gibi sosyal hizmetin temel felsefesi ve amaçları doğrultusunda gerçekleşen uygulamalar sosyal hizmetin odağındadır. Bu süreçlerin en uygun şekilde organize edilmesinde mikro, mezo ve makro çalışma düzeylerinde sosyal hizmet bilimi ve mesleği temel sorumluluğa sahip olan disiplinlerden biridir (Cox ve Geisen, 2014).

Göçmenlerin yaşamlarından memnun olmadığı ile ilgili bazı çalışmalar bulunmaktadır. Stillman ve arkadaşları (2015) göçün, göçmenlerin ruh sağlığını olumlu etkilediğini, gelir eşitliğini artırdığını, ancak mutluluk, sosyal takdir ve saygı duygularını azalttığını bulmuşlardır. En çarpıcı nokta ise olumlu yanlarına karşın, toplamda göçmenlerin refahının artmadığı sonucuna varılmıştır. Safi'nin (2009), Avrupa'nın 13 ülkesindeki göçmenler ve ülke vatandaşları arasındaki iyilik hallerini karşılaştırmalı olarak incelediği araştırmada, birinci ve ikinci nesil göçmenlerin, ülke vatandaşlarına göre yaşamlarından daha az memnuniyet duydukları bulunmuştur. Ayrıca yaşam memnuniyetinin göçmenler arasında zamanla artmadığı da belirlenmiştir. Bartram'ın (2011) araştırmasında da ABD'de yaşayan göçmenlerin yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. OECD'nin 2015 yılında yayınladığı göçmenlerin entegrasyonuna dair kapsamlı araştırma raporunda göçmenlerin sosyal ve ekonomik uyumlarının beklenen düzeyde olumlu olmadığı açıklanmaktadır (OECD, 2015). Bu çalışmaların sonuçları; insan hakları, sosyal adalet ve eşitlik ilkelerini temele alan insanların iyilik halini hedefleyen ve bunun için hizmetlerin organize edilmiş olan şeklini sunan sosyal hizmet bilimi ve mesleği açısından önemlidir. Sosyal hizmet ve bilimi ve mesleğinin uluslararası göç ile değişen ve çeşitlenen sosyal sorunlara transnasyonal bir bakış açısı yenilikçi çözümler üretmesi kaçınılmazdır.

Psikolojik Boyut

Bireyler ve aileler için yeni bir ülkeye taşınmak kolay değildir. Aileden bir üyenin ya da ailenin tamamının bir ülkeye göç etmesi yönünde karar almak; yalnızca yeni bir ülkede iyi çevrede yaşama, güzel bir parkta yürüme olanağı bulma anlamına gelmemektedir. Yeni ülkeye gerçekleşen göç; anıların ve geçmişin aynı yerde sürdürülebilirliğinin kesintiye uğraması ya da kaybı, yeni ülkeye uyumun gerginliği ile ortaya çıkan kaygı ve depresyon gibi psikolojik sorunlara yol açabilmektedir.

Aileler mal varlıklarını, eşyalarını geride bırakarak, göç ettikleri ülkede yeni bir mekanda yeni eşyalarla bir yaşam düzeni oluşturmaya çalışmaktadırlar. Sevdikleri eşyaları ve yaptıkları birikimi genellikle güvensiz bir şekilde geride bırakma zorunluluğu, hem yetişkinler hem de çocuklar için üzücü bir deneyim olabilmektedir. Genellikle daha az mülkiyete sahip olan göçmenler, sınırlı bütçeleri ile yeni yaşam dönemine ve düzenine uyum sağlama gücünü yaşamaktadırlar.

Göçmenler için geride bırakılanlar yalnızca maddi varlıklar değildir. Diğer aile üyelerinin, akrabaların, arkadaşların ve komşuların geride bırakılması sosyal destek sisteminin zayıflamasına ve göçmelerin kendilerini güçsüz ve yabancı hissetmelerine neden olmaktadır. Diğer yandan göç edilen ülkede, daha önce göç etmiş ve yerleşmiş akraba ya da yakınların olması yeni göç eden ailenin ev, okul, iş gibi konularda rehberlik ihtiyacının güvenli bir şekilde karşılanmasını sağlamaktadır.

Dil, göçmenler için en önemli engellerden biridir. Bir ülkede farklı aksanların konuşulması da anlaşma ve iletişimdeki gücünü artırmaktadır. Dil, sosyal yaşamdaki ve iş yaşamındaki uyuma engel oluşturabilir, stresi artırabilir ve benlik saygısını azaltabilir. Bu durum daha fazla sosyal izolasyon oluşturabilir.

Farklı giyinme tarzları ve yeme alışkanlıkları, yeme alışkanlıklarına uygun gıdaya erişme, giyinme tarzına uygun ürüne erişme, milli ve dini günleri kutlama gibi durumlarda çalışmak zorunda olma gibi kültürel farklılıklar göçmenlerin yaşamında karışıklık ve stres yaratabilmektedir.

Uyum konusunda en önemli güçlüklerden biri de iş bulabilmektir. Kendi ülkelerinde kalifiye personel olan birçok kişi, göç ettikleri ülkede iş bulamamakta ya da düşük ücretle düşük statülü işlerde çoğu zaman geçici olarak çalışmaktadırlar. Bu statü kaybı ile birlikte gerçek anlamda gelir kaybı da olmaktadır. Bu nedenle kendilerini ve bakmakla yükümlü oldukları aile üyelerini beslemek, giydirmek ve barındırmak için mücadele etmek zorunda kalabilmektedirler.

Göçmenler arasında yaşlı, çocuk ve kadınlar daha dezavantajlı durumdalardır. Yaşlılar için yeni bir dil öğrenmek daha zordur. Yaşlılar yerel nüfusla daha az etkileşime girmeye eğilimlidirler. Bu da sosyal izolasyonu artırmaktadır. Çocuklar ise okulda, toplumda “yabancı” olarak etiketlenmeye daha sık maruz kalabilmektedirler. Savaştan zarar gören ülkelerden gelen göçmenler, şiddet, yaralanma, işkence ya da sevdiklerinin kaybı gibi nedenlerle travmaya uğramışlardır. Bu durum onların ruhsal sağlık sorununa sahip olma durumunu arttırmaktadır. Bütün bunlar göçmenlere ve ailelerine zarar verebilir, depresyon, anksiyete, stres veya diğer zihinsel sağlık sorunlarına yol açabilir. Bir aile üyesinde psikolojik sorunların gelişmesi, bu sorunlardan tüm ailenin etkilenmesi anlamına gelmektedir. Çocuklar bu açıdan özellikle savunmasızdır (Leon ve Dziegielewski, 1999; Virupaksha, Kumar ve Nirmala, 2014; Záleská, Brabcová ve Vacková, 2014).

Bu noktada sosyal hizmet bilimi ve mesleğinin transnasyonal yaklaşım ile farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan göçmenlerin psikolojik refah ve yaşam kalitesine odaklanması; ihtiyaç duydukları psiko-sosyal destek sistemlerini geliştirerek güçlenmelerini sağlaması kaçınılmazdır.

Makalenin bundan sonraki bölümünde; göçmenlerin eğitim durumu, hane halkı özellikleri, iş yaşamı ve sağlık durumu gibi konular sosyal hizmet bakış açısı ile değerlendirilmiştir.

Eğitim, göçmenlerin uyumu ve başarılı entegrasyonu için kilit öneme sahiptir. Eğitim, genç göçmenlerin sosyalizasyonuna ve bir bütün olarak göçmen ailelerin toplumla bütünleşmesine yardımcı olmaktadır. Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumu'nun (FRA) 2017 yılında yaptığı bir araştırmaya göre başarılı bir entegrasyon eğitim alanında kültürlerarası beceri gelişimi ve okullar ile yerel toplum arasındaki etkileşimin önemini ortaya koymuştur (FRA, 2017).

OECD ülkelerinde yaşayan göçmenlerin, göç edilen ülkenin dilini bilme oranının düşük olduğu ve bu durumu eğitim düzeyinin etkilemediği görülmektedir. Göçmenler, ülke vatandaşlarına göre daha az oranda genel eğitim faaliyetlerine ve iş eğitimlerine katılmaktadırlar. Üstelik eğitim alabilen göçmenler arasında kadın oranı da erkeklere göre daha düşüktür. Göçmenlerin “eğitimler için gereken standartları karşılayamama” ve “ekonomik olarak eğitimlere güçlerinin yetmemesi” gibi nedenler ile ihtiyaç duydukları halde bu eğitimlere katılamadıkları bulunmuştur (OECD, 2015). Eurostat (2017)

İstatistiklerine göre 28 Avrupa Birliği ülkesinde göçmenlerin ilk ve orta öğretime yüksek oranda katıldıkları fakat lisans ve lisansüstü düzeyde katılım oranlarının AB doğumlularının gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durum göçmenlerin belli bir eğitim seviyesinden sonra eğitim yaşamından çekildiklerine işaret etmektedir. Göçmenlerin eğitimi söz konusu olduğunda öne çıkan bir diğer önemli nokta ise okullarda ayrışmanın olmasıdır. Bazı okulların göçmen ve etnik azınlıklar tarafından çok tercih edilmesi eğitim hayatı başta olmak üzere toplumda ve iş yaşamında da ayrışmalara neden olmaktadır. Ayrışma sosyal hizmet açısından ayrımcılık, sosyal dışlanma ve daha genel şekli ile insan haklarının ihlali olarak açıklanmaktadır. Göçmenler, ülke vatandaşları ile fiziksel olarak aynı ülkede olmasına rağmen birbirine değmeyen paralel yaşamlar sürdürebilmektedirler (FRA, 2017). Ayrı okullarda eğitim görme ile başlayan bu süreç göçmenlerin toplum ile entegre olamamasına ve o toplum içinde yaşamak için gereken becerileri elde edememelerine neden olmaktadır. Bu şekildeki ayrılmış eğitim sonunda göçmen gençlerin yine sadece göçmenlerin çalıştığı işlere girmesine ve içinde buldukları azınlık kültürünün yaşamının dışına çıkamamasına neden olmaktadır (Council of Europe, 2017).

Eğitim alanında yapılan diğer çalışmaların bazılarında özellikle göçmen öğrencilerin yükseköğrenimlerinin bitmesinin ardından menşe ülkelerine dönme konusunda yaşadıkları isteksizliktir (Lowell, 2001; Regrets, 2001; Tansel ve Güngör, 2003). Bu durum, göçmen öğrencilerin transnasyonal kimlikleri; aile ve yakınları ile iletişimlerini sürdürerek menşe ülkeleri ile bağlantıda olmaları ama bir başka ülkede iş yaşamına girmeleri ile yerleşilen ülkede yeni bir hayat kurmak ile bağdaştırılabilir. Bunun etkisi ise hem “burada” hem “orada” olmak şeklinde özetlenebilir. Bu durum elbette sosyal hizmet mesleğinin üzerinde durması gereken bir diğer alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçmen ailelerin hane özelliklerine bakıldığında ise Avrupa Birliği ülkelerindeki hanelerin %4'ünde en az bir AB vatandaşı olmayan aile üyesi vardır. Bu oran OECD ülkeleri için %15'tir. Ortalama olarak göçmenler daha fazla çocuk sahibidir (çocuk sahibi olma oranı: göçmenler %34, vatandaşlar %24) ve bir ev içinde daha kalabalık nüfusa sahiptirler. Göçmenler daha düşük kiralı ve düşük standarttaki evlerde yaşamaktadırlar. Göçmenler daha çok yoksul mahallelerde yaşamakta ve kira giderleri gelir açısından oldukça büyük bir baskı oluşturmaktadır (OECD, 2015).

Göçmen hanelerinin durumu aslında en temel olarak göçmenlerin iş yaşamındaki durumlarına da bağlıdır. 2012-2013 yılları arasında 15-64 yaş aralığındaki göçmenlerin

üçte ikisi bir işte çalışmaktadır. Ancak ülke vatandaşları ve göçmenler arasındaki iş yaşamına katılma oranları arasındaki fark gün geçtikçe açılmaktadır. Yüksek eğitilmiş göçmenlerin ise iş bulmak konusunda daha fazla zorlandıkları görülmektedir. Aktif işgücünde olmayan göçmen oranı ise AB için %21'dir. OECD ülkelerindeki kadın istihdam oranı ise göçmenler ve ülke vatandaşları için aynıdır (%57) (OECD, 2015: 81). Göçmenler, ülke vatandaşlarına göre daha fazla oranda geçici, kısa süreli ve yarı zamanlı işlerde çalışmaktadırlar. Genel ortalamaya göre göçmenlerin daha çok düşük nitelikli işlerde çalıştıkları belirlenmiştir (OECD ve AB için göçmenlerin dörtte biri). Göçmenlerin gelir dağılımında eşitsizlikler vardır. Yoksulluk sınırının altında olan göçmen haneleri, ülke vatandaşlarına göre iki kat fazladır. Çalışan yoksulluğu ise göçmenlerin düşük ücretli işlerde çalışmaları nedeniyle oldukça yaygındır (OECD, 2015).

Üçüncü ülke vatandaşlarının kamu sektöründe çalışması toplumsal çeşitlilik ve entegrasyon için oldukça önemli görülmektedir. OECD 2015 raporunda göçmenlerin kamu sektöründe çalışması ilgili olarak göçmen toplumlarına görünürlük kazandırmanın da önemli olduğundan ve anahtar mesleklere sahip göçmenlerin diğer göçmen çocuklara rol model olarak bütünleşme ve entegrasyon sürecini etkilediğinden bahsedilmiştir. FRA'nın araştırmasına göre 15-34 yaş aralığındaki göçmen ebeveynlere sahip çocukların; diğerlerine göre kamu sektöründe yer alma şansı iki kat düşüktür. 2015 yılında göçmen ailelere sahip bireyler beşte bir oranında kamu sektöründe yer alırken, ailesi göçmen olmayan bireylerde bu oran üçte birdir (2017). Çalışma yaşamına dahil olmak ve insan onuruna ve becerisine göre işlerde çalışmak göçmen bireylerin yerleştikleri ülkelere uyumu ve toplumsal entegrasyon açısından kritik bir öneme sahiptir.

Göçmenlerin yaşadıkları yoksulluk ve iş yaşamında karşılaştıkları zorlukların elbette sağlık alanına da yansımaları bulunmaktadır. OECD ülkelerinde 15 yaşın üstündeki her 10 göçmenden 7'si sağlık durumlarının iyi olduğunu ifade etmesine karşın, yoksullukla mücadele eden göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşma ve kullanma konusunda sıkıntılar yaşadıkları açıklanmaktadır. 2012 yılında göçmenlerin %7'si sağlık ihtiyaçlarının karşılanmadığını bildirmiştir (OECD, 2015).

Transnasyonalizm aslında göçmenlerin sağlıkla ilgili davranışlarını ve yaklaşımlarını da etkilemektedir. L. Villa-Torres ve arkadaşlarının (2017) gerçekleştirdikleri bir sistematik derleme çalışmasında göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşmak için ülke sınırlarını aştıkları ve menşe ülkelere gitmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Bunun nedeni olarak ise yerleşilen ülkenin karmaşık sağlık sistemi, sağlık harcamalarının yüksek olması, dil

engeli, randevular için uzun bekleme süreleri, menşe ülkelerin sunduğu tedavi planları ve teşhise dair güvensizlik yaşanması gösterilmiştir (Choi, 2012; Sime, 2014; Sun, 2014; Wang and Kwak, 2015). Ayrıca diasporalar yardımı ile bazı sağlık hizmetleri paketlerinin de tedavi için menşeülkeye dönüşleri etkilediğine dair çalışmalar vardır (Wang ve Kwak, 2015). Sağlık hizmetleri için ülke sınırlarını aşacak durumu olmayan göçmenlerin ise göçmen sosyal destek ağlarını ve topluluklarını kullanarak geleneksel tedavi yöntemlerine yöneldiği veya yerleştikleri ülkede lisanssız olarak çalışan göçmen doktorları tercih ettikleri tespit edilmiştir (Tiilikainen ve Kohen, 2011; Gonzalez-Vazquez ve diğ., 2016).

Uluslararası göçmenlerin sosyal entegrasyonunun ve yaşam memnuniyeti düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. İnsan hakları ve sosyal adalet temelli bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmet, göçmenlerle müracaatçı grubu olarak karşılaşmaktadır. Günümüz koşullarında hem Dünya’da hem de Türkiye’de sayıları giderek artan göçmenlerin, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin yanı sıra çok kültürlülük, uyum ve entegrasyon sürecinde psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve kaynaklar ile buluşturulması noktasında sosyal hizmet mesleğinin büyük bir rolü bulunmaktadır.

Uluslararası Göç ve Transnasyonal Sosyal Hizmet

Transnasyonal sosyal hizmet kavramının ilk olarak James Midgley’in uluslararası sosyal hizmet hakkındaki çığır açan makalesinde kullanıldığı söylenebilir (2001). Bu makalesinde Midgley, sosyal hizmetin küreselleşme ve uluslararasılaşma karşısında yaşadığı zorlukları incelemiştir. Bu noktada Midgley, değişen dünya koşullarına karşılık sosyal hizmetin; yerel merkezi temelinin sabit tutularak, ulus ötesi sınırlar, kültür farklılıklarına duyarlı hem yerel hem küresel düzeyde hizmet verebilecek bir duruma gelmesini önermektedir. Sözü edilen bu kavramlar transnasyonal sosyal hizmetin ortaya çıkmasının temellerini oluşturmuştur. Odak nokta “küresel ve yerel düşün, küresel ve yerel hareket et” düşüncesidir.

Son dönemlerde yaşanan gelişmeler ile sosyal hizmet mesleğini etkileyen ve yeni bir sosyal hizmet paradigmasının ortaya çıkmasına temel olan iki konu söz konusudur. Bunlardan birincisi transnasyonalizm, ikincisi ise trans göçtür (transmigration). Transnasyonalizm küresel kurumların birbirine karşılıklı bağlılığı; trans göç ise insanların, kaynakların ve fikirlerin ülke sınırları arasındaki esnek hareketi olarak tanımlanmaktadır (Negi Furman ve Salvadore, 2010).

Uluslararası göçmenler ve göç olgusu günümüzün küreselleşme koşulları içinde yeniden tanımlanmıştır. Bu göçmenlerin yaşamları, deneyimleri ve sosyal düzenleri tam anlamıyla transnasyonalizm ile açıklanmaktadır. Transnasyonalizm, modern ulus devletlerin sosyal sistemlerinin sorgulanmasını ve yerine ulusal toplum düzeninin bir alternatifi olarak sınırları aşan toplumsal davranışları getiren bir kavramdır. Yeni bir kavram olarak transnasyonalizm, hareket özgürlüğü, sınırların geçirgenliği ve sosyal alanların yeniden tanımlanmasını içermektedir (Favell, 2003).

Transnasyonalizmin ortaya çıkışına etki eden faktörler; küresel ağlara daha hızlı erişim sağlayan teknolojik gelişmeler, fırsatlar ve eylemler, küresel ekonomik ve sosyal kurumların birbirine karşılıklı bağıllığı ve ülke sınırları arasında insanların hareketleridir (Pries, 2001). Tüm bu gelişmeler, insani hizmet kurumlarının da değişime ayak uydurması ve inovasyon ile çalışmasını gerektirmektedir. Sosyal hizmet mesleği ise tarihsel süreçte her zaman sosyal değişimlere göre kendisini değiştirip yenileyebilen bir özelliğe sahiptir. Sanayi devrimi ya da Büyük Buhran gibi sosyal değişimler karşısında sosyal hizmet hem bilim hem de meslek olarak duruma uyum sağlayabilmiştir. Dünya iklim değişikliği, yoksulluk, hızlı nüfus artışı, savaşlar, terör, uluslararası göç, nüfusun yaşlanması, teknolojik gelişmeler vb. alanlarda hızlı bir şekilde büyük değişimler geçirmektedir; transnasyonalizm ise bu sosyal ve ekonomik değişimler karşısında sosyal hizmetin bu değişimlere karşı cevabı ve tepkisi olarak görülebilir (Negi, Furman ve Salvadore, 2010). Sosyal kalkınma ve sosyal hizmet teması ile 2010 yılında ilki Hong Kong'da düzenlenen ve her iki yılda bir gerçekleştirilen "Joint World Conference Social Work and Social Development: The Agenda" başlıklı konferanslarda transnasyonal sosyal hizmet, yabancı düşmanlığı ve göçmenlerin hakları gibi konular gündemin önemli bir parçası olmuştur. Transnasyonal sosyal hizmetin odağına aldığı konulardan biri, bu çalışmada da ele alındığı üzere uluslararası göçtür. Geleneksel anlamda göç kavramında insanların ülke sınırları arasındaki geçişleri devamsızdır. Ancak küreselleşmenin, ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesi ile insanların coğrafi ve sosyal sınırlar arasındaki geçişlerinde bazı değişiklikler olmuştur. Uluslararası göçte insanlar ülke sınırları arasında sürekli hareket halindedir. Sık sık ülkeler arasında gidip gelmekte ve uzun süreli bir yaşam alanına sahip olmamaktadırlar. Uluslararası göçmen şeklinde kavramsallaştırılan bu yeni göçmenler; sınırlar arasındaki esnek hareketleri ile hem coğrafi hem de sosyal sınır ve alanları tekrar tanımlamakta ve yapılandırmaktadırlar. Bu durumun insan üzerinde yaratabileceği riskler ve bunlara karşı koruyucu önemler tam olarak da sosyal hizmetin ilgilenmesi gereken noktadır. Örneğin Singapur'da yaşayan

Çinli bir Malezyalı; birden fazla ülke içinde aktif olarak yaşamaktadır ve bu durum geleneksel anlamda kabul edilen “ev, vatan, memleket” kavramlarına tamamen ters düşmektedir. Örneğin, Almanya’da göçmen olarak bulunan bir Türk ailesinin torunlarının hem Almanya’yı hem de Türkiye’yi sık sık ziyaret etmesi ve yaşaması, eğitim hayatına Almanya’da devam ederken çalışmak için Türkiye’ye gelmesi ve her iki ülkede de sosyal, duygusal, ekonomik ve politik yaşamına devam etmesi bu kişilerin transnasyonal/ulus ötesi bir kimlik geliştirdiğini göstermektedir. Bu insanların ve ailelerin iyilik hallerinin korunması toplumsal bir sorumluluk olup, hem kök ülkesinde hem de yaşadığı ülkede ihtiyaçlarının gözden geçirilmesi, sosyal hizmetlerin yeniden organizasyonu ve sosyal hizmet anlayışı için önemli bir noktadır. Transnasyonal sosyal hizmetin görevi, sayıları günümüzde oldukça artmış bu uluslararası göçmenlere göre yeni hizmet ve politikalar üretmektir (Pries, 2001; Negi, Furmanve Salvatore, 2010).

Transnasyonal sosyal hizmet; uluslararası göçmenlere yönelik hizmetler üretmeli, ülke sınırlarının üstünde hareket etmeli ve karmaşık transnasyonal sorunlar ve ikilemlere karşı bilgi sahibi olmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları yalnızca yerel olarak “burada” olan müracaatçılarla değil aynı zamanda kültürel farklılıkları olan “oradaki” müracaatçılar ile de ilgilenmek durumundadır. Yeni ortaya çıkmakta olan bu müracaatçı grubunu, sürekli bir şekilde sınırlar arasında gidip gelmekte olan ve geleneksel anlamda bilinen ülke sınırlarının ötesinde yaşamlar kuran insanlar oluşturmaktadır. Dünyada bu uluslararası göçmenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu kadar fazla göç olduğunda ülke sınırlarının da doğasının değiştiği bir gerçektir. Artık insanların yaşamı geleneksel yapı ve kurumlara daha az bağlı hale gelmiştir. Bu nedenle ülke sınırları artık katı yapılar olarak değil, toplumlar arası, mekan üstü ve değişken olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme yalnızca devletlerin ya da ticaretin sorumluluklarını değiştirmekle kalmayıp, sıradan insanların da günlük yaşamlarını değiştirmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan yeni sosyal sorunlara sosyal hizmetlerin ulus ötesi yaklaşımla yenilikçi çözümler üretmesi kaçınılmazdır.

SONUÇ

Dünya son dönemlerde oldukça karmaşık sosyal ve ekonomik değişimler geçirmektedir. Bu değişimler çoğunlukla göçe neden olan unsurlara ve göçe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel anlamda göç kavramı değişime uğramıştır. Günümüzde artık insanların ülke sınırları arasındaki sürekli ve sık hareketini ve insanların uluslararası göçle birlikte birden fazla ülke ve toplum ile sosyal, politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerini

sürdürmesini temsil eden transnasyonalizm olgusu ortaya çıkmıştır. Transnasyonalizm, küreselleşme ile zirveye ulaşmış ve trans göçlerin artması ile uluslararası göç geleneksel ulusal vatandaşlık kavramını zayıflatmaya başlamıştır. Bir bakıma kitlesel göçler, ulusal kültürlerin ve yapıların gücünü azaltarak, yeni yapılara dönüşmesine neden olmuştur.

Transnasyonalizm ile ortaya çıkan tüm bu değişimlerle birlikte uluslararası göç süreci öne çıkmıştır. Uluslararası göçün göçmenlerin menşe ülkelerine yaptıkları para transferleri, beyin göçü, diaspora, sosyal boyutları ile birlikte geçtiğimiz yüzyıllarda eş olmayan yeni bir küresel düzen, yapılar ve insan ihtiyaçları ortaya çıkmıştır ve çıkmaya da devam edecektir. Bu noktada uluslararası göç ile beklenen kalkınmanın hem göç alan hem göç veren ülkeler için sağlanması tartışmaları da gündeme gelmektedir. Tüm bu değişen ve karmaşıklaşan dünya düzeni ve yapıları nedeniyle çeşitlenen insan ve toplum ihtiyaçları karşılanmadığı sürece de transnasyonalizm ve uluslararası göç ile birlikte gerçekleşecek sürdürülebilir bir kalkınmadan söz etmek mümkün olmayacak gibi gözükmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet mesleği ve disiplinine oldukça büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü sosyal hizmet; ortaya çıkışından bu yana değişen ve gelişen insani ve toplumsal ihtiyaçlara insan onuruna yaraşır bir şekilde cevap veren ve insan hakları temelinde sosyal adalet tahsis eden bir meslek olmuştur.

Sosyal hizmet, artık değişen dünya yapıları karşısında yerel odağından dışarı çıkarak daha küresel odaklı çalışmalara yönelmelidir. Transnasyonalizm ile ortaya çıkan yeni dünya vatandaşlığı ve etkili vatandaşlık kavramları sosyal hizmetin daha küresel ve ortak insan ihtiyaçları ile çalışma gerekliliğini ortaya koymaktadır. Transnasyonalizm ile insanların, kaynakların ve fikirlerin ülke sınırları arasındaki esnek hareketi gerçekleşmiş, geleneksel anlamdaki toplumsal davranışlar ve aile yapıları değişmiş ve insan ihtiyaçları çeşitlenmeye başlamıştır. Sosyal hizmet bu değişen toplumsal davranışlara, değişen toplum ve aile düzenlerine karşı yeni hizmetler ve bakış açıları üretmelidir. Sosyal hizmetin bu çabaları göç alan ve göç veren ülkelerde insani sermayenin güçlenmesini, sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasını destekleyecektir. Nihai olarak hedeflenen insanların çok boyutlu olarak iyilik hallerinin sağlanması mümkün olacaktır. Göç ve transnasyonalizm söz konusu olduğunda insanların ekonomik ve sosyal olarak sürdürülebilir standartlara erişmesi nihai hedef olmalıdır. Dünya genelindeki çalışmalar; uluslararası göç ile birlikte insanların yaşadıkları çok boyutlu olarak sosyal ve ekonomik sorunları ortaya koymuştur. Zaten göç, ilk olarak yapısı gereği sosyal bir olgudur. Ancak ekonomik, kültürel, çevresel, politik ve güvenlik konuları ile birlikte değerlendirilmesi

gereken çoklu ve bütüncül bir bakışa ihtiyaç duyan süreçtir. Bu bütüncül bakış açısı zaten sosyal hizmet disiplini ve mesleğinde mevcuttur. Uluslararası göç ve transnasyonalizm bu boyutlardan sadece biri ile ele alınacak olgular değildir; sosyal hizmetin çalışma alanlarının her birinde uyguladığı gibi çok yönlü politika, hizmet ve çözümler gereklidir.

Günümüzde uluslararası göçe karışmış ve transnasyonal özellikler gösteren insanların sayısı giderek artmaktadır. Özellikle komşu ülkelerinden oldukça fazla göç olan Türkiye’de sosyal politikalar ile gerekli önemler alınmalı ve hizmetler üretilebilmelidir. Son yıllarda yaşanan kitlesel göçler ve dünya genelindeki insan hareketliliği transnasyonalizmin geçici bir paradigma olmadığına işaret etmektedir. Transnasyonal sosyal hizmetin desteği, uluslararası kurum ve kuruluşların ve devletlerin ortak çabası ile göçün olumlu ve olumsuz yanları değerlendirilerek, göç olgusu da kalkınmanın içinde düşünülerek, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Dünyanın yeni sosyal ve ekonomik düzenine karşı sosyal adalet temelinde yeni çalışmaların yapılması artık göz ardı edilemeyecek bir gereklilik halini almıştır.

KAYNAKÇA

- Adams Jr, R. H. (2003) International Migration, Remittances, and the Brain Drain: A Study of 24 Labor-Exporting Countries. World Bank Policy Research Working Paper 3069, 1-29.
- AFAD. (2017) Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar. T.C. Başbakanlık Acil Durum ve Afet Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Raporu, 22 Mayıs 2017.
- Aksu, H. ve Sevil, Ü. (2010) “Göç ve Kadın Sağlığı”. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 133-138.
- Bakewell, O. (2010) “Some Reflections on Structure and Agency in Migration Theory”. Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(10), 1689-1708.
- Bartram, D. (2011) “Economic Migration and Happiness: Comparing Immigrants’ and Natives’ Happiness Gains From Income”. Social Indicators Research, 103(1), 57-76.
- Burnley, I. H. (2016) “Developments and Complementarities in International Migration Paradigms”. Journal of International Migration and Integration, 17(1), 77-94.
- Castells, M. (2005) Ağ Toplumunun Yükselişi (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları No: 97.
- Chikanda, A., Crush, J. ve Walton-Roberts, M. (Eds.) (2016) Diasporas, Development and Governance. Switzerland: Springer.

- Choi, J. Y. (2012) "Negotiating Old and New Ways: Contextualizing Adapted Health Care-Seeking Behaviors of Korean Immigrants in Hawaii". *Ethnicity & Health*, 18:4, 350-366, DOI: 10.1080/13557858.2012.734280.
- Commander, S., Kangasniemi, M. ve Winters, L. A. (2004) *The Brain Drain: Curse or Boon? A Survey of the Literature*. In *Challenges to Globalization: Analyzing the Economics* (pp.235-278). Chicago: University of Chicago Press.
- Council of Europe. (2017) *Fighting School Segregation in Europe Through Education: A Position Paper*. Council of Europe.
- Cox, P. ve Geisen, T. (2014) "Migration Perspectives in Social Work Research: Local, National and International Contexts". *British Journal of Social Work* 44, Supplement 1, i157–i173 doi:10.1093/bjsw/bcu044
- De Haas, H. (2007) "Turning the Tide? Why Development Will Not Stop Migration". *Development and Change*, 38(5), 819-841.
- De Haas, H. (2010) "Migration and Development: A Theoretical Perspective". *International Migration Review*, 44(1), 227-264.
- De Haas, H. (2012) "The Migration and Development Dendulum: A Critical View on Research and Policy". *International Migration*, 50(3): 8-25 Doi: doi:10.1111/j.1468-2435.2012.00755.x
- De Haas, H. ve Plug, R. (2006) "Cherishing The Goose With The Golden Eggs: Trends in Migrant Remittances From Europe to Morocco 1970–2004". *International Migration Review*, 40(3), 603-634.
- Diewald, M. ve Mayer, K. U. (2009) "The Sociology of The Life Course and Life Span Psychology: Integrated Paradigm or Complementing Pathways?". *Advances in Life Course Research*, 14(1), 5-14.
- Dunn, K. (2010) "Embodied Transnationalism: Bodies in Transnational Spaces". *Population, Space and Place*, 16(1), 1-9.
- Favell, A. (2003) "Games Without Frontiers? Questioning The Transnational Social Power of Migrants in Europe". *European Journal of Sociology*, 44(03), 397-427.
- Fudge, J. (2015) "Migration and Sustainable Development in the EU: A Case Study of the Seasonal Workers Directive". *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 31(3), 331-349.
- FRA [European Union Agency For Fundamental Rights] .(2017) *Together in the EU: Promoting the Participations of Migrants and Their Decendents*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- European Commission. (1999) Tampere Council Conclusions 1999: CFSP Presidency Statement: Tampere 16/10/1999 Nr: 200/1/99. Erişim Tarihi: 26.02.2018, Retrieved from http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/tampere-council-conclusions-1999_en
- Eurostat.(2017) Migrant Integration 2017 Edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014) T. C. Resmi Gazete, 29153, 22 Ekim 2014.
- González-Vázquez, T., Pelcastre-Villafuerte, B.E. ve Taboada, A. (2016). "Surviving the Distance: The Transnational Utilization of Traditional Medicine Among Oaxacan Migrants in the US". *Journal of Immigrant Minority Health*, 18: 1190-1198. <https://doi.org/10.1007/s10903-015-0245-6>
- Gökbayrak, Ş. (2006) Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü Ve Politikalar- Türk Mühendislerinin Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme(Yayımlanmamış Doktora Tezi).A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Gökbayrak, Ş. (2008) "Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), 065-082.
- Güllüpinar, F. (2012) "Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme". *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4): 53-85.
- Güllüpinar, F. (2016) "Almanya'da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1): 1-16.
- Ilgaz, A. ve Tuzcu, A. (2015) "Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri (Çevirisi). *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*". *Current Approaches in Psychiatry*, 7(1), 56-67 Doi: 10.5455/cap.20140503020915
- Inter-American Bank. (2002) Remittances to Latin America and the Caribbean. Erişim Tarihi: 19 Nisan 2017, Retrieved from <https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/749/Remittances%20to%20Latin%20America%20and%20the%20Caribbean.pdf?sequence=1>
- IOM. (2005) World Migration Report 2005: Costs and Benefits of International Migration. Erişim Tarihi: 1 Mart 2016, Retrieved from http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2005_3.pdf?language=en
- IOM. (2009) Göç Terimleri Sözlüğü. Erişim Tarihi: 23 Şubat 2016, Retrieved from [http://goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](http://goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf)
- IOM. (2013) Diasporas and Development: Bridging Societies and States. Switzerland: IOM. Erişim Tarihi: 24 Nisan 2016, Retrieved from

http://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/idm/workshops/IDM-2013-Diaspora-Ministerial-Conference/DMC_Final_Conference_Report.pdf

- IOM. (2015) Global Migration Flows. Erişim Tarihi: 6 Mart 2016, Retrieved from <http://www.iom.int/world-migration>
- IOM. (2011) Glossary on Migration, International Migration Law Series No. 25. Erişim Tarihi: 26.02.2018, Retrieved from <http://www.iom.int/key-migration-terms>
- Jasinskaja-Lahti, I. (2008) "Long-term Immigrant Adaptation: Eight-Year Follow-Up Study Among Immigrants From Russia and Estonia Living in Finland". *International Journal of Psychology*, 43(1), 6-18.
- Keijzer, N., Heraud, J. ve Frankenhaeuser, M. (2016) "Theory and Practice? A Comparative Analysis of Migration and Development Policies in Eleven European Countries and the European Commission". *International Migration*, (2), 69. doi:10.1111/imig.12191
- Khadria, B. (1999) *The Migration of Knowledge Workers: Second-Generation Effects of India's Brain Drain*. London: Sage Publications.
- King, R. (2012) *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 3/12. Malmö University. Erişim: Retrieved from <https://www.mah.se/upload/Forskningscentrum/MIM/WB/WB%203.12.pdf>
- Kuznetsov, Y. (Ed.) (2006) *Diaspora Networks and the International Migration of Skills: How Countries Can Draw on Their Talent Abroad*. Washington, DC: World Bank Publications.
- Leon, A. M. ve Dziegielewska, S.F. (1999) *The Psychological Impact of Migration: Practice Considerations in Working with Hispanic Women*. *Journal of Social Work Practice*, 13, 1, 69-82.
- Levitt, P. ve Nyberg-Sørensen, N. (2004) *Transnational Turn in Migration Studies*. In *Global Migration Perspectives*. Switzerland: Global Commission on International Migration.
- Lowell, B. L. (2001) *Policy Responses to the International Mobility of Skilled Labour*, *International Migration Papers*, 45:2-34.
- Lowell, B. L. ve Findlay, A. (2001) *Migration of Highly Skilled Persons From Developing Countries: Impact and Policy Responses*. *International Migration Papers*, 44, 1-35.
- Mary, N.L. (2008) *Social Work in a Sustainable World*. California: Lyceum Books.
- Midgley, J. (1993) *Promoting a Development Focus in the Community Organization Curriculum: Relevance of the African Experience*. *Journal of Social Work Education*, 29(3), 269-278.

- Negi, N. J. ve Furman, R. (Eds.) (2010) *An Introduction to Transnational Social Work. In Transnational Social Work Practice (S.1-19)* . Colombia: Columbia University Press.
- OECD (2013) *World Migration in Figures*. Erişim Tarihi: 7 Mart 2016, Retrieved from <https://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>
- OECD. (2015) *Indicators of Immigrant Integration 2015*. Erişim Tarihi: 8 Mart 2016, Retrieved from <http://www.oecd.org/publications/indicators-of-immigrant-integration-2015-settling-in-9789264234024-en.htm>
- OECD.(2016) *International Migration Outlook-2016*. Erişim Tarihi: 2 Nisan 2017, Retrieved from http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2016-en
- Özcan, E. (2017) "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme". *İş ve Hayat Dergisi: Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika*, 4, 183-215.
- Özmete, E. (2010) "Sosyal Hizmette Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı: Kavramsal Analiz". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22):79-90.
- Peeters, J.(2009) *Social Work and Sustainable Development*. ENSACT Joint European Conference. 26-29 April, Dubrovnik, Croatia.
- Pries, L. (2001) *New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-First Century*. London: Routledge.
- Regets, M. C. (2001) *Research and Policy Issues in High-Skilled International Migration: A Perspective with Data from the United States*. IZA Discussion Paper 366: 1-34.
- Safi, M. (2010) "Immigrants' life satisfaction in Europe: Between assimilation and discrimination". *European Sociological Review*, 26(2), 159-176.
- Sime, D. (2014) " 'I Think That Polish Doctors Are Better': Newly Arrived Migrant Children and Their Parents' Experiences and Views of Health Services in Scotland". *Health Place*, 30, 86-93.
- Skeldon, R. (2008) *Migration and Development*. "People on the Move: International Migration and Development" Organized by the Club de Madrid, Santander, Spain, 18-19 August 2008
- Stillman, S., Gibson, J., McKenzie, D. ve Rohorua, H. (2015) "Miserable Migrants? Natural Experiment Evidence on International Migration and Objective and Subjective Well-Being". *World Development*, 65, 79-93.
- Sun, K. C.Y. (2014) "Transnational Healthcare Seeking: How Ageing Taiwanese Return Migrants View Homeland Public Benefits". *Global Networks*, 14: 533–550. doi:10.1111/glob.12050

- Şahin, C. (2001) "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme". Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 57-67
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016) 2015-Türkiye Göç Raporu. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM]. (2017) Bilgi Notu: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2016 Türkiye Göç Raporu
- Tansel, A. veGüngör, N. D. (2003) " "Brain Drain" From Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return". Career Development International,8(2), 52-69.
- Tiilikainen, M. veKoehn, P. H. (2011) "Transforming the Boundaries of Health Care: Insights From Somali Migrants". Medical Anthropology, 30 (5):518-544, DOI: 10.1080/01459740.2011.577288
- Tuzcu, A. veBademli, K. (2014) "Göçün Psikososyal Boyutu". Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(1): 56-66.
- UN.(2017)International Migration Report 2017.New York: UN Department of Economic and Social Affairs.
- UNDP. (2009) Overcoming Barriers: Human Mobility and Development. Human Development Report. New York: UNDP.
- UNFPA. (2014) Crisis in Syria.Erişim Tarihi: 2 Nisan 2016,Retrieved from <http://www.unfpa.org/emergencies/crisis-syria>
- UNHRC. (2017) Figures at a Glance. Erişim Tarihi: 2 Nisan 2016,Retrieved from <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- Ünver, C. (2009) "Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmalarında Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye". TISK Academy/TISK Akademi, 4(7): 82-97.
- Walker, B. (2007) " 'The Lost Tribes of Ireland' Diversity, Identity and Loss Among the Irish Diaspora. Irish Studies Review, 15(3), 267-282.
- Wang, L. ve Kwak, M. J. (2015) "Immigration, Barriers to Healthcare and Transnational Ties: A Case Study of South Korean Immigrants in Toronto, Canada". Social Science &Medicine, 133 (2015): 340-348.
- Weil, P. (2002) "Towards a Coherent Policy of Co-Development". International Migration, 40(3), 41-55.
- Weima, Y. (2017)"Mapping Transnasyonalizm Research Report: Refugee Repatriation and Ongoing Transnationalisms". Transnational Social Review, 7 (1),113-117.
- Wirth, J.V. (2009) "The Function of Social Work". Journal of Social Work. 9(4), 405-419.

- World Bank. (2009)Reshaping Economic Geography – World Development Report 2009. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. (2015)Remittances Growth to Slow Sharply in 2015, As Europe and Russia Stay Weak; Pick Up Expected Next Year. Erişim Tarihi: 17 Mart 2016,Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/04/13/remittances-growth-to-slow-sharply-in-2015-as-europe-and-russia-stay-weak-pick-up-expected-next-year>
- World Bank.(2000) *World Development Report, 2000/01*. Washington, DC: World Bank.
- Villa-Torres, L., Gonzalez-Vazquez, T., Fleming, P. J., Gonzalez-Gonzalez, E. L., Infante-Xibille, C., Chavez, R. ve Barrington, C. (2017) “Transnationalism and Health: A Systematic Literature Review on the Use of Transnationalism in The Study of Health Practices and Behaviours of Migrants”. *Social Science & Medicine*, 183 (2017): 70-79.
- Virupaksha, H.G., Kumar, A. ve Nirmala, B.P. (2014)Migration and Mental Health: an Interface. *Journal of Natural Sciences Biology and Medicine*. 5(2): 233–239
- Yılmaz, A. (2014) “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”. *Electronic Turkish Studies*, 9(2): 1685-1704.
- Záleská, V., Brabcová,I. ve Vacková, J. (2014)Migration and Its Impact on Mental and Physical Health: Social Support and Its Main Functions.Kontakt, 16, 4, 236-241.